

УДК 631.162:338.434

JEL: Q00, Q14, E44, H81

Сергій Колотуха¹, Наталія Гвоздей², Оксана Вінницька²

¹Уманський національний університет садівництва

²Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Україна

ПОЛПШЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Метою статті є ідентифікація ключових проблем у фінансовому забезпеченні сільськогосподарських підприємств і пошук шляхів розв'язання зазначених проблем.

Методологія / методика / підхід. Методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів, наукові праці вчених з проблем теорії та практики фінансового забезпечення розвитку аграрного виробництва. Зі спеціальних методів дослідження використано економіко-статистичний, графічний, абстрактно-логічний, аналізу й синтезу.

Результати. Розглянуто проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств України в контексті сучасних умов. Наведено результати аналізу найбільш актуальних питань фінансового забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств Черкаської області. Обґрунтовано необхідність розвитку механізму державної підтримки аграрної галузі в умовах економічної нестабільності. Досліджено основні джерела фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств та визначено основні шляхи їх активізації.

Оригінальність / наукова новизна. Дістало дальшого розвитку наукове положення щодо фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств шляхом обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення механізму державної підтримки та кредитного забезпечення, визначення основних його складових частин.

Практична цінність / значущість. Запропоновано конкретні заходи щодо вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств як на мікро-, так і на макрорівні.

Ключові слова: інвестиції, фінансове забезпечення, кредитні відносини, державна підтримка, системи управління кредитуванням, Україна.

Serhii Kolotukha¹, Nataliia Gvozdej², Oksana Vinnytska²

¹Uman National University of Horticulture

²Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychnya
Ukraine

IMPROVING THE LEVEL OF FINANCIAL SUPPORT FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is to identify the key problems in the financial support of

agricultural enterprises and to find the ways of solving these problems.

Methodology / approach. The methodological basis of the research is the systemic approach to the study of economic phenomena and processes, the scientific works of scientists on the problems of theory and practice of financial support the development of agricultural production. From the special methods of research there have been used economic-statistical, graphical, abstract-logical methods, analysis and synthesis.

Results. The problems of financial support of Ukrainian agricultural enterprises in the context of modern conditions have been considered. The results of the analysis of the most pressing issues of financial support for economic development of agricultural enterprises of Cherkasy region are presented. The necessity of developing a mechanism for state support of the agricultural sector in the conditions of economic instability is substantiated. The main sources of financial support for agricultural enterprises are investigated and the main ways of their activation have been identified.

Originality / scientific novelty. The scientific provision concerning the financial support for the development of agricultural enterprises has been further developed by substantiating the proposals for improvement of the mechanism of state support and credit support, and determining of its main components.

Practical value / implications. Specific measures have been proposed to improve the financial-and-credit support of agricultural enterprises, both at the micro and macro levels.

Key words: investments, financial support, credit relations, state support, credit management systems, Ukraine.

Сергей Колотуха¹, Наталья Гвоздей², Оксана Винницкая²

¹Уманский национальный университет садоводства

²Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины
Украина

УЛУЧШЕНИЕ УРОВНЯ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Целью статьи является идентификация ключевых проблем в финансовом обеспечении сельскохозяйственных предприятий и поиск путей решения указанных проблем.

Методология / методика / подход. Методологической основой исследования является системный подход к изучению экономических явлений и процессов, научные труды ученых по проблемам теории и практики финансового обеспечения развития аграрного производства. Из специальных методов исследования использованы экономико-статистический, графический, абстрактно-логический, анализа и синтеза.

Результаты. Рассмотрены проблемы финансового обеспечения сельскохозяйственных предприятий Украины в контексте современных условий. Приведены результаты анализа наиболее актуальных вопросов финансового обеспечения экономического развития сельскохозяйственных предприятий Черкасской области. Обоснована необходимость развития механизма государственной поддержки аграрной отрасли в условиях экономической нестабильности. Исследованы основные источники финансового обеспечения сельскохозяйственных предприятий и определены основные пути их активизации.

Оригинальность / научная новизна. Получило дальнейшего развития научное положение относительно финансового обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий путем обоснования предложений по совершенствованию механизма

государственной поддержки и кредитного обеспечения, определения основных его составляющих частей.

Практическая ценность / значимость. Предложены конкретные меры по совершенствованию финансово-кредитного обеспечения сельскохозяйственных предприятий как на микро-, так и на макроуровне.

Ключевые слова: инвестиции, финансовое обеспечение, кредитные отношения, государственная поддержка, система управления кредитованием, Украина.

Постановка проблеми. Системні економічні перетворення аграрного сектора економіки в умовах нестабільності й невизначеності зумовлюють необхідність адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкового середовища. Однією з найбільш гострих є проблема ресурсного забезпечення підприємств, передусім фінансового. Неприятливі умови зовнішнього фінансування, скорочення обсягів бюджетних асигнувань, брак власних коштів спонукають суб'єктів господарювання до підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Розробка дієвого економічного механізму фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств передбачає пріоритетність власних фінансових ресурсів (залучення, прирощення, ефективний розподіл тощо) та створення необхідних умов для селективної державної підтримки.

Ефективне управління процесами формування, розподілу та використання фінансових ресурсів забезпечує можливість вчасного фінансування операційної діяльності підприємств, дотримання строків виконання ними зобов'язань, страхування капіталу, економічного та соціального розвитку й зростання їхньої ділової активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії та методології формування й використання фінансових ресурсів зробили вітчизняні науковці М. Дем'яненко, В. Алексійчук та ін. [1], С. Колотуха, А. Квасюк та ін. [2; 3], П. Стецюк, О. Гудзь та ін. [4], І Хомин [5], О. Шубравська [6], Е. Kirieieva та ін. [7], Е. Lemishko [8], L. Kucher [9], А. Sakhno та ін. [10], N. Tanklevska та ін. [11]. Питанням розвитку фінансових відносин ресурсоформувального та ресурсовитратного характеру в глобалізованому ринковому середовищі присвячені наукові дослідження зарубіжних учених, зокрема таких, як: А. Brzozowska та ін. [12], L. Kalusova та P. Badura [13], V. Klepac і D. Hampel [14], K. Singh і M. Misra [15], M. Soliwoda [16], B. Wieliczko [17], G. Yuandong та ін. [18], M. Zakaria та ін. [19].

В умовах економічної нестабільності значно зросло коло проблем у фінансуванні, кредитуванні та державній підтримці сільськогосподарських підприємств. Це зумовлює необхідність їх оцінки, виявлення причин недофінансування та проведення дальших наукових досліджень, спрямованих на пошук оптимальних шляхів розв'язання зазначених проблем.

Мета статті. Метою статті є ідентифікація ключових проблем у фінансовому забезпеченні сільськогосподарських підприємств і пошук шляхів розв'язання зазначених проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство, незалежно від рівня розвитку форм власності, методів його організації, має свої специфічні, притаманні тільки йому особливості, які істотно відрізняють його від усіх інших галузей економіки. Ці особливості наочно проявляються в умовах ринкової економіки за панування вільної конкуренції, де держава об'єктивно не втручається в діяльність аграрного сектора, не маючи можливості ефективно приймати участь у міжгалузевій конкуренції. У більшості країн світу одним із пріоритетних напрямів економічної політики є державне регулювання сільського господарства, в його рамках приймають конкретні законодавчі акти, на основі яких розробляють ефективні програми, які забезпечують стійкий розвиток не тільки галузей сільського господарства, а й усіх сфер агропромислового комплексу й розвиток сільських територій.

У сучасних умовах є широкий спектр інструментів впливу на ситуацію в агропромисловому секторі. Коло пріоритетів, як і механізмів впливу, неоднорідне й умовне, що часом викликає труднощі в правильності вибору й оцінюванні економічного курсу.

Основними чинниками, що зумовлюють спад і коливання виробництва сільськогосподарської продукції, зниження його ефективності, погіршення стану соціального розвитку села та необхідність покращення фінансового забезпечення аграрної галузі в сучасних умовах, є:

1. Помилкова аграрна політика у визначенні пріоритетів – реформування відносин власності передувало розвитку нових моделей і форм господарювання.

2. Аграрний сектор економіки виконує невластиву йому соціальну функцію держави щодо забезпечення населення дешевими продуктами харчування, виступає кредитором для інших галузей у цілому.

3. Значна невідповідність цін на продукцію сільського господарства та матеріально-технічні ресурси (технічні засоби, пально-мастильні матеріали, електроенергія, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, вартість послуг тощо).

4. Недосконалість і практично повна відсутність ефективної системи фінансово-кредитного забезпечення агропромислового комплексу.

5. Низький рівень розвитку ринку кредитів для аграрної галузі.

6. Не сформована аграрна кредитна підсистема.

7. Не відпрацьована довгострокова стратегія розвитку аграрної галузі з урахуванням сучасних умов і її соціального значення.

Подолання цих недоліків – це важлива загальнодержавна проблема, розв'язання якої має об'єднати аграрний і банківський капітали – за активного державного стимулювання.

Дослідження фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств свідчить про те, що ці підприємства працюють за рахунок власних ресурсів, які нині за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. Це зумовлює потребу розвивати як банківські, так і

партнерські форми кредитування. Банківське кредитування нині не відіграє суттєвої ролі в розвитку сільськогосподарської галузі, хоч на теперішній час намітилися позитивні тенденції щодо зростання обсягів кредитування з боку вітчизняних комерційних банків, у тому числі й у частині пільгового кредитування (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги бюджетних асигнувань і кредитування підприємств аграрного сектора України протягом 2007–2017 рр., млрд грн

Рік	Бюджетні асигнування	Видано кредитів, усього	у т.ч. пільгових
2007	9,7	10,4	7,6
2008	8,3	12,8	7,0
2009	11,6	14,6	7,8
2010	5,8	20,1	15,1
2011	3,3	5,8	2,6
2012	4,6	9,7	6,2
2013	4,3	12,5	6,5
2014	7,0	13,5	1,4
2015	7,5	21,4	0,0
2016	9,2	14,6	0,0
2017	2,7	11,8	3,2

Джерело: [5].

Дані табл. 1 свідчать, що кредитування аграрних підприємств не має стійкої динаміки, що підтверджує відсутність довгострокової програми кредитного забезпечення галузі.

Сучасний стан розвитку кредитних відносин характеризується процесом пошуку нових форм кредитного забезпечення аграрного сектора економіки стосовно до нових економічних умов. Зміна умов економічного середовища зумовлює зміну кредитних відносин в аграрному секторі економіки (рис. 1).

Економічна історія різних країн свідчить, що значне зростання кредитів може призводити до підвищення ризиків економічної стабільності розвитку держави. Саме тому є думка, що так звана азійська фінансова криза 1997–1998 рр. була спровокована неповерненням кредитів великими національними корпораціями. Нині окремі експерти вважають, що подібна криза може статися і в Україні. Припускається, що значне економічне зростання, яке спостерігалось в США протягом 90-х років минулого століття, було спричинене спекулятивною гарячкою, зумовленою, в тому числі й значним розширенням банківських кредитів [20]. Розглядаючи цю проблему, слід зазначити, що вона має тривалу історію, при цьому Дж. Мілль одним із перших зазначав, що «... Упродовж майже цілого півстоліття не було жодної комерційної кризи, відносно якої на банк не кидалось би тяжке звинувачення, що він породив її або підсилив» [21].

Узагальнюючи складності на шляху розвитку аграрного сектора, відмітимо, що це за своєю сутністю прояви таких ризиків, які умовно можна розділити на дві групи:

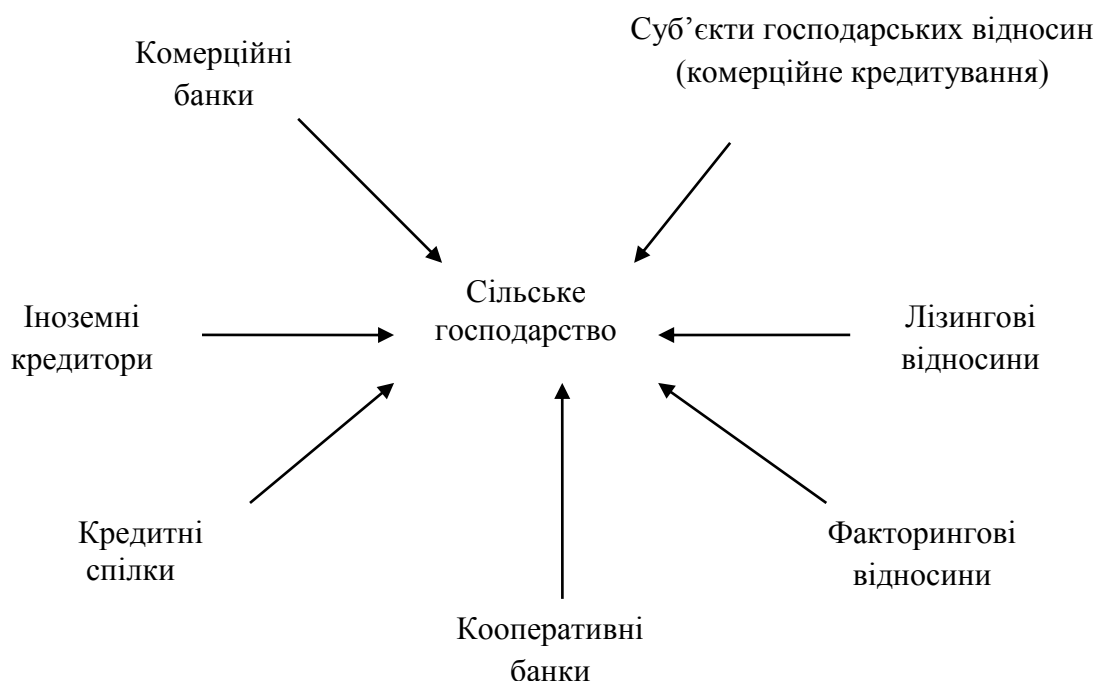

Рис. 1. Потенційні кредитори сільськогосподарських товаровиробників

Джерело: узагальнили автори.

1. Соціально-політичні та структурно-економічні – неповнота правової бази, обережна антиінфляційна аграрна політика, порівняно незначні обсяги державних інвестицій у сферу АПК; недосконалість механізму державного регулювання галузі; низька платіжна дисципліна у відносинах між суб'єктами господарювання; недокапіталізація банківської системи й недостатній рівень захисту прав кредиторів, наприклад, у частині «розмитості» у законодавстві строків щодо стягнення майна боржника.

2. Ризики галузевого характеру – слабе обґрунтування та низька бюджетна й господарська ефективність переважної частини інвестиційних проектів у сфері АПК, дефіцит енергосировинних ресурсів і кваліфікованої робочої сили та високий рівень конкуренції з боку іноземних виробників, значний (більше 60 %) ступінь «залежності» аграрного сектора від можливостей і ресурсів особистих підсобних господарств.

Названі негативні фактори взаємопов'язані. Стратегічне планування розвитку агропромислового сектора, реалізоване за вектором «держава – банківський сектор – сільгоспвиробники», передбачає взаємозв'язок ризикових і мотиваційних компонентів політики / бізнесу кожного з учасників системи підтримки АПК.

Процес кредитування сільгоспвиробників в Україні не набув стабільності й носить циклічний характер. Кредитним установам країни необхідно відпрацювати єдиний критерій визначення обсягів кредитування аграрної галузі. У більшості країн світу 70 % кредитного забезпечення сільськогосподарського виробництва припадає на банківські кредити. За цих

умов обсяг банківського кредитного забезпечення для аграрного сектора України може досягнути достатніх обсягів [1].

Проте немає єдиної думки щодо оптимального обсягу кредитних ресурсів до обсягу валової продукції сільського господарства. Для цього необхідно визначити мінімальну (хоча це не досить суттєво) та максимальну межу надання кредитів, що безпосередньо впливає на рівень кредитоспроможності підприємств. На думку вчених, розмір кредитів, залучених сільгосппідприємствами, не повинен перевищувати 40 % обсягу валової продукції сільського господарства. Перевищення цієї граничної межі може привести до порушення циклу процесу відтворення [3].

Про недостатній рівень розвитку ринку кредитів та невдосконалений механізм державної підтримки аграрної галузі свідчать також дані на регіональному рівні (табл. 2).

Таблиця 2

Основні показники господарської діяльності й фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Черкаської області

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. у % до 2013 р.
Валова продукція сільськогосподарських підприємств у постійних цінах 2010 р., млн грн	10577,1	11335,6	11102,8	10985,5	11372,8	107,5
Прибуток (збиток) від усієї діяльності сільськогосподарських підприємств, млн грн	1434,3	1798,3	761,2	6054,2	5553,0	387,1
Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності, %	27,1	24,7	10,5	49,4	42,3	-
Державна підтримка сільськогосподарських підприємств, усього (у тому числі за рахунок ПДВ), млн грн	332,2	314,3	643,3	356,8	101,4	30,5
Джерела фінансування оборотних активів сільськогосподарських підприємств, усього, млн грн у тому числі	7648,5	10598,5	8675,13	9259,1	8715,4	113,5
власні джерела їх частка %	4703,8 61,5	4716,3 44,5	5231,1 60,3	5101,8 55,1	5055,2 58,0	107,4 -2,5 в. п.
позики банку їх частка %	535,4 7,0	455,7 4,3	338,3 3,9	333,3 3,6	208,4 2,4	38,9 -4,6 в. п.
кредиторська заборгованість її частка %	2409,3 31,5	5426,5 51,2	3105,7 35,8	3824,0 41,3	3451,8 39,6	125,7 8,1 в. п.

Джерело: розрахували автори за даними Головного управління статистики в Черкаській області.

Дані табл. 2 показують, що більшість сільськогосподарських підприємств Черкаської області не в повному обсязі забезпечені власними оборотними

активами (у середньому 55,9 %). Це свідчить про те, що доцільно було б залучати кредити банківських установ, проте масштаб надання кредитних ресурсів має тенденцію до скорочення. Такий стан зумовлює потребу сільськогосподарських підприємств вишукувати власні резерви для фінансування оборотних активів (про ефективність цих пошуків певною мірою свідчать показники рентабельності). Проте більшість сільськогосподарських підприємств області працюють в умовах кризи платежів. Так, кредиторська заборгованість сільськогосподарських підприємств у структурі джерел оборотних активів за 2017 р. становила 39,6 % або 30,3 % від валової продукції. Платіжна криза безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємств галузі та змушує відпрацьовувати стратегію фінансового розвитку регіону з урахуванням стартових економічних можливостей кожного суб'єкта господарювання. Це відбувається в умовах скорочення програм державної підтримки сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах (у порівнянні з 2013 р. у 2017 р. обсяг державної підтримки становив лише 30 %).

У сучасних умовах особливо гостро стоїть питання ефективного використання земельних ресурсів та збереження родючості ґрунтів. Тому в нормативних документах держави необхідно передбачити надання кредитних пільг за раціональне використання земель. Підвищення ефективності використання земельних ресурсів країни є базисом її продовольчої безпеки та основою сприятливого конкурентного середовища після приєднання України до СОТ. Проте в частині нормативно-правового забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель кредитних пільг законодавство не передбачає [22].

Важливим напрямом фінансового забезпечення є органічне виробництво. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, в країні за останні п'ять років площа землі, зайнята під органічним виробництвом, збільшилася на 54 % і нині становить 421,5 тис. га. Із них на 48,1 % площ вирощують органічні зернові (7-ме місце серед країн – виробників відповідної продукції), на понад 16 % площ – олійні культури (5-те місце серед країн – виробників відповідної продукції), на 4,6 % площ – бобові культури (7-ме місце серед країн – виробників відповідної продукції), овочі – на 2 % площ (10-те місце серед країн – виробників відповідної продукції), фрукти – 0,6 % площ. Крім того, згідно із звітом комерційної служби Посольства США за 2017 р., в Україні середня окупність інвестицій у вітчизняне органічне землеробство може сягнути 300 %, що робить його одним із найпривабливіших напрямів для вкладання коштів іноземцями. Вміле господарювання гарантує чималі прибутки, адже продукція, вирощена без «хімічних засобів», нині набуває все більшої популярності й коштує дорожче, ніж «звичайна»

Реалізація заходів з охорони ґрунтів та виробництва органічної продукції вимагає удосконалення механізму кредитування аграрних підприємств як складової частини стратегії розвитку аграрної галузі.

Основними елементами системи державних заходів підтримки та

державного регулювання мають стати:

- підтримка прибутковості аграрної сфери економіки на рівні середньої норми прибутку в економіці України через проведення ефективної антимонопольної політики регулювання цін на продукцію природних монополій і регулювання пропорцій внутрішнього та міжгалузевого обміну;
- активне стимулювання інтеграційних процесів, об'єднання та кооперування капіталів, пільгове залучення коштів на інвестування базової галузі;
- введення ефективних механізмів мінімальних гарантованих цін, державних інтервенцій і заставних операцій, цінових дотацій і компенсацій;
- кооперування капіталів, пільгове залучення коштів на інвестування базової галузі;
- підвищення купівельної спроможності сільськогосподарських виробників на основі розвитку й удосконалення лізингу техніки й товарного кредиту;
- підвищення платоспроможного попиту населення, особливо малозабезпечених верств, шляхом надання допомоги;
- надання допомоги виробникам в адаптації до ринкових умов і сприяння розвитку ринкової інфраструктури;
- зважена протекціоністська політика з метою захисту вітчизняних товаровиробників від нерівної конкуренції імпортованих товарів на вітчизняному ринку;
- забезпечення села доступними кредитами, враховуючи його специфіку.

За таких умов прибуток у сільському господарстві досягне обсягу, достатнього для розширеного відтворення, що стане основним джерелом створення фінансових ресурсів і реальних інвестицій у галузь.

З метою розвитку кредитних відносин в аграрному секторі економіки, вирішення фінансово-економічних, екологічних і соціальних проблем регіону необхідно виробити відповідну політику вирішення проблем стосовно забезпечення кредитоспроможності позичальників і переходу на нові форми управління й розвитку фінансово-кредитних механізмів шляхом активізації взаємодії державних і регіональних органів управління та суб'єктів господарювання [2, с. 107].

Отже, система управління кредитуванням аграрного сектора економіки представляє собою сукупність фінансово-кредитних відносин і має реалізовувати основні функції управління, що виникають з приводу створення певних умов для пошуку, залучення й ефективного використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання в аграрній сфері економіки країни та її окремих регіонів.

Основні складові частини системи управління кредитуванням аграрного сектора економіки показано на рис. 2.

Презентовану на рис. 2 систему управління кредитуванням аграрного

сектора економіки розглянуто як сукупність органів державного, регіонального управління й аграрних підприємств, що взаємодіють між собою, де кожний елемент системи (держава, регіон, підприємство) керується власними цілями під час формування й ухвалення рішень і добровільно взаємодіє з іншими учасниками лише у випадку очевидної вигоди для себе.

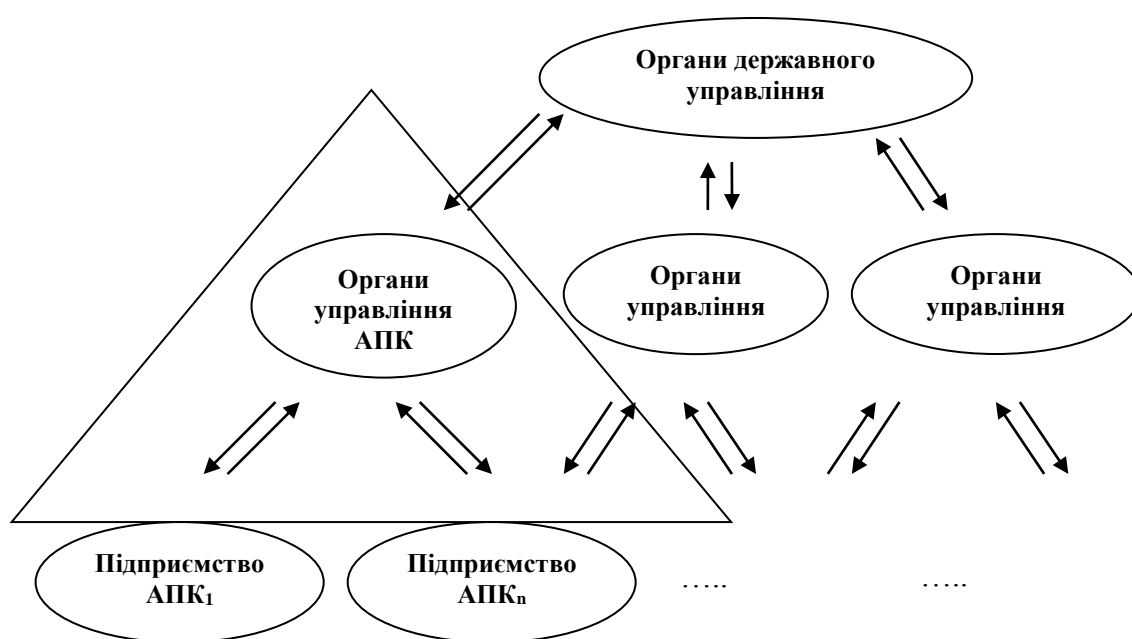

Рис. 2. Трирівнева система управління кредитуванням аграрного сектора економіки України

Джерело: [6].

Таким чином, державу, регіон та аграрні підприємства можна розглядати як елементи трирівневої системи управління: аграрні підприємства – об’єкт управління, регіональні органи – суб’єкт управління першого рівня, держава – суб’єкт управління вищого рівня учасників системи [6].

Отже, удосконалення фінансового забезпечення в аграрному секторі економіки в Україні передбачає виконання таких завдань:

- стимулювання розвитку різноманіття форм господарювання, підвищення ролі внутрішніх (власних) накопичень підприємств для фінансування проектів;
- удосконалення нормативно-правової бази та форм державної підтримки пріоритетних проектів і програм розвитку аграрного сектора економіки;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для розширення позабюджетних джерел фінансування капітальних вкладень і залучення вітчизняних й іноземних приватних інвестицій;
- розширення практики спільного державно-комерційного фінансування;
- управління кредитним ризиком банку шляхом установлення лімітів і диверсифікації строків позик, запровадження надійної системи діагностики фінансового стану позичальника;

- розширення практики страхування та гарантування підтримки державою аграрних програм.

Отже, економічний ефект від удосконалення системи управління кредитуванням та підтримки аграрного сектора відображається в прирості як ресурсного потенціалу, так і результатів діяльності АПК (рис. 3).

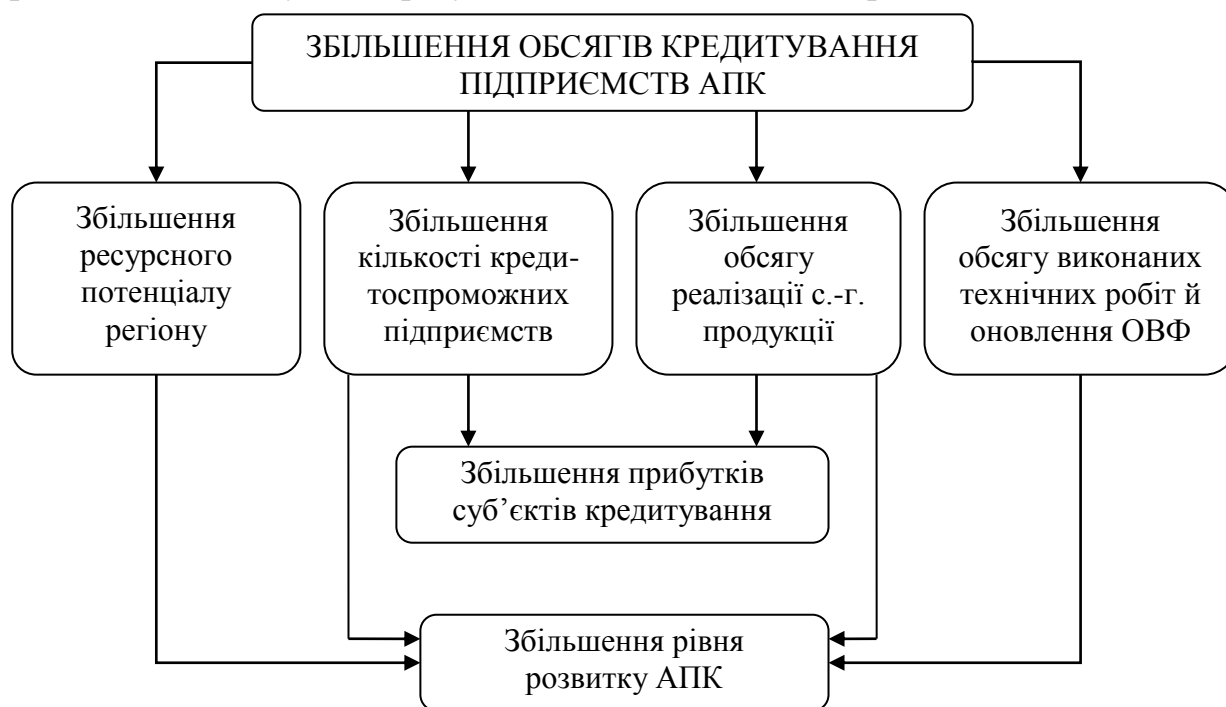

Рис. 3. Вплив рівня кредитування на результативність діяльності АПК

Джерело: сформовано на основі [4, с. 50; 23].

Висновки. Ідентифіковано ключові проблеми у фінансовому забезпеченні сільськогосподарських підприємств і визначено основні шляхи розв'язання зазначених проблем. Основні проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств України в контексті сучасних умов умовно можна об'єднано у дві взаємопов'язані групи: 1) соціально-політичні та структурно-економічні; 2) ризики галузевого характеру.

У результаті аналізу найбільш актуальних питань фінансового забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств Черкаської області з'ясовано, що вони не в повному обсязі забезпечені власними оборотними активами (у середньому 55,9 %). Це свідчить про те, що доцільно було б залучати кредити банківських установ, проте масштаб надання кредитних ресурсів має тенденцію до скорочення. Більшість підприємств області працюють в умовах кризи платежів. Так, кредиторська заборгованість сільськогосподарських підприємств у структурі джерел оборотних активів за 2017 р. становила 39,6 % або 30,3 % від валової продукції. Це відбувається в умовах скорочення програм державної підтримки сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах (у 2017 р. обсяг державної підтримки становив лише 30 % від показника 2013 р.).

Дістало дальшого розвитку наукове положення щодо фінансового

забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств шляхом обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення механізму державної підтримки та кредитного забезпечення, визначення основних його складових частин. Запропоновані шляхи удосконалення кредитування суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки, що поєднують взаємодію між трьома рівнями ієрархії управління – макро-, мезо- та мікрорівнями (державна – регіон – аграрні підприємства), спрямовані на удосконалення фінансово-кредитної системи підтримки аграрного сектора та визначення сценаріїв управління відповідно до пріоритетних напрямів його розвитку з урахуванням адресності та відповідності результатів загальної ефективності.

Пошук шляхів оптимізації структури фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, зменшення витрат на оплату залучених коштів, підвищення ефективності використання наявних фінансових ресурсів належить до перспективних напрямів досліджень.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко М. Я., Алексійчук В. М., Борщ А. Г. та ін. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва; за ред. М. Я. Дем'яненка. Київ: ІАЕ УААН, 2002. 256 с.

2. Колотуха С. М., Квасюк А. С. Перспективи розвитку кредитування сільськогосподарських товаровиробників в умовах ринку. *Стан та умови розвитку економіки в Україні: теорія, методологія, практика*: колективна монографія; під ред. д.е.н., професора О. О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2018. С. 103–109.

3. Колотуха С. М., Коваленко І. Ф., Борейко І. П. Проблеми та перспективи банківського кредитування аграрної галузі регіону. *Банківська справа*. 2009. № 5. С. 155–165.

4. Стецюк П. А., Гудзь О. Є., Войтюк А. В. Трансформація матриці банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2013. № 12. С. 49–55.

5. Хомин І. П. Аграрний сектор України – фінансовий донор вітчизняної та зарубіжних економік. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 41–55.

6. Шубравська О. В. Розвиток банківського кредитування в агросфері у контексті забезпечення її економічної сталості. *Фінанси АПК*. 2006. № 7. С. 131–138.

7. Kirieieva E. A., Pryshliak N. V., Shamanska O. I., Salkova I. Yu. Kucher A. V. Strategic priorities and financial support of Ukrainian agricultural sector development. *International Journal of Ecological Economics & Statistics*. 2019. Vol. 40. No. 2. Pp. 25–37.

8. Lemishko E. Improving the mechanism of preferential lending to agricultural enterprises of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2016. Vol. 2. No. 3. Pp. 77–82. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2016-2-3-77-82>.

9. Kucher L. Capitalization of land in the system of financing of agricultural projects. *Proceedings of the International scientific and practical conference*

«Bulgaria of regions», 19–21 October 2018. Plovdiv: Academic publishing house «Talent». Pp. 345–351.

10. Sakhno A., Polishchuk N., Salkova I., Kucher A. Impact of credit and investment resources on the productivity of agricultural sector. *European Journal of Sustainable Development*. 2019. Vol. 8. No. 2. Pp. 335–345. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n2p335>.

11. Tanklevska N., Miroschnichenko V. Theoretical basis of managing of enterprises' financial potential on the basis of anti-crisis management. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. Vol. 5. No. 2. Pp. 51–61. URL: <http://are-journal.com>.

12. Brzozowska A., Bubel D., Kalinichenko A., Nekrasenko L. Transformation of the agricultural financial system in the age of globalisation. *Agricultural economics – Czech*. 2017. Vol. 63. Pp. 548–558. <https://doi.org/10.17221/155/2016-AGRICECON>.

13. Kalusova L., Badura P. Factors determining the financial structure of Czech and Slovak agricultural enterprises. *Agricultural economics – Czech*. 2017. Vol. 59. Pp. 24–33. <https://doi.org/10.17221/325/2015-AGRICECON>.

14. Klepac V., Hampel D. Predicting financial distress of agriculture companies in EU. *Agricultural economics – Czech*. 2017. Vol. 63. Pp. 347–355. <https://doi.org/10.17221/374/2015-AGRICECON>.

15. Singh K., Misra M. Financial determinants of cash holding levels: An analysis of Indian agricultural enterprises. *Agricultural economics – Czech*. 2019. Vol. 65. Pp. 240–248. <https://doi.org/10.17221/240/2018-AGRICECON>.

16. Soliwoda M. How to Improve a Farm Financial Management? The Lesson from Poland. *Rural Areas and Development*. 2016. Vol. 13. Pp. 149–159. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.276097>.

17. Wieliczko B. Financial instruments – a way to support sustainable development of the EU rural areas? Case of Poland. *Studia Ekonomiczne*. 2019. Vol. 382. Pp. 214–229.

18. Yuandong G., Tao W., Wen Y., Xiaohua W. A spatial econometric study on effects of fiscal and financial supports for agriculture in China. *Agricultural economics – Czech*. 2013. Vol. 59. Pp. 315–332. <https://doi.org/10.17221/126/2012-AGRICECON>.

19. Zakaria M., Jun W., Farrukh Khan M. Impact of financial development on agricultural productivity in South Asia. *Agricultural economics – Czech*. 2019. Vol. 65. Pp. 232–239. <https://doi.org/10.17221/199/2018-AGRICECON>.

20. Клинов В. Г. Экономический бум или финансовый пузырь: когда факты противоречат выводу. *США. Канада: экономика, политика, культура*. 2005. № 8(428). С. 73–84.

21. Миль Дж. Основания политической экономии с некоторыми применениями к общественной философии / пер. с англ. Е. Остроградской. Харьков, 1896. 584 с.

22. Сайко В. Повернімо землі її силу. *Сільські вісті* від 25 лютого 2017 р.

C. 1.

23. Гвоздей Н. І., Бондарук І. С., Вінницька О. А. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. № 1. С. 216–222. <https://doi.org/10.35774/econa2018.01.216>.

References

1. Demyanenko, M. Y., Alekseychuk, V. M. and Borsch, A. G. (2002), *Finansy v period reformuvannia ahropromyslovoho vyrobnytstva* [Finance during the reform of agro-industrial production], IAE UAAN, Kyiv, Ukraine.

2. Kolotukha, S. M. and Kvasyuk, A. S. (2018), Prospects of development of crediting of agricultural producers in market conditions in *State and conditions of economic development in Ukraine: theory, methodology, practice*, eds. O. O. Nepochenko, Publisher Sochinsky, Uman, Ukraine.

3. Kolotukha, S. M., Kovalenko, I. F. and Boreiko, I. P. (2009), Problems and prospects of bank lending to the agricultural sector of the region. *Bankivska sprava*, no. 5, pp. 155–165.

4. Stetsyuk, P. A., Gudz, O. E. and Voityuk, A. V. (2013), The transformation matrix bank lending agricultural enterprises. *Economika APK*, no. 12, pp. 49–55.

5. Homyn, I. P. (2018), Agrarian sector of Ukraine – financial donor of domestic and foreign economies. *Finansi Ukrainy*, no. 4, pp. 41–55.

6. Shubravska, O. V. (2006), Development of bank lending in the agricultural sector in the context of ensuring its economic sustainability. *Finansy APK*, no. 7, pp. 131–138.

7. Kirieieva, E. A., Pryshliak, N. V., Shamanska, O. I., Salkova, I. Yu. and Kucher, A. V. (2019), Strategic priorities and financial support of Ukrainian agricultural sector development. *International Journal of Ecological Economics & Statistics*, vol. 40, no. 2, pp. 25–37.

8. Lemishko, E. (2016), Improving the mechanism of preferential lending to agricultural enterprises of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 2, no. 3, pp. 77–82. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2016-2-3-77-82>.

9. Kucher, L. (2018), Capitalization of land in the system of financing of agricultural projects. *Proceedings of the International scientific and practical conference «Bulgaria of regions»*, 19–21 October 2018. Academic publishing house «Talent», Plovdiv, Bulgaria.

10. Sakhno, A., Polishchuk, N., Salkova, I. and Kucher, A. (2019), Impact of credit and investment resources on the productivity of agricultural sector. *European Journal of Sustainable Development*, vol. 8, no. 2, pp. 335–345. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n2p335>.

11. Tanklevska, N. and Miroshnichenko, V. (2019), Theoretical basis of managing of enterprises' financial potential on the basis of anti-crisis management. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 5, no. 2, pp. 51–61, available at: <http://are-journal.com>.

12. Brzozowska, A., Bubel, D., Kalinichenko, A. and Nekrasenko, L. (2017),

Transformation of the agricultural financial system in the age of globalisation. *Agricultural economics – Czech*, vol. 63, pp. 548–558. <https://doi.org/10.17221/155/2016-AGRICECON>.

13. Kalusova, L. and Badura, P. (2017), Factors determining the financial structure of Czech and Slovak agricultural enterprises. *Agricultural economics – Czech*, vol. 59, pp. 24–33. <https://doi.org/10.17221/325/2015-AGRICECON>.

14. Klepac, V. and Hampel, D. (2017), Predicting financial distress of agriculture companies in EU. *Agricultural economics – Czech*, vol. 63, pp. 347–355. <https://doi.org/10.17221/374/2015-AGRICECON>.

15. Singh, K. and Misra, M. (2019), Financial determinants of cash holding levels: An analysis of Indian agricultural enterprises. *Agricultural economics – Czech*, vol. 65, pp. 240–248. <https://doi.org/10.17221/240/2018-AGRICECON>.

16. Soliwoda, M. (2016), How to Improve a Farm Financial Management? The Lesson from Poland. *Rural Areas and Development*, vol. 13, pp. 149–159. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.276097>.

17. Wieliczko, B. (2019), Financial instruments – a way to support sustainable development of the EU rural areas? Case of Poland. *Studia Ekonomiczne*, vol. 382, pp. 214–229.

18. Yuandong, G., Tao, W., Wen, Y. and Xiaohua, W. (2013), A spatial econometric study on effects of fiscal and financial supports for agriculture in China. *Agricultural economics – Czech*, vol. 59, pp. 315–332. <https://doi.org/10.17221/126/2012-AGRICECON>.

19. Zakaria, M., Jun, W. and Farrukh Khan, M. (2019), Impact of financial development on agricultural productivity in South Asia. *Agricultural economics – Czech*, vol. 65, pp. 232–239. <https://doi.org/10.17221/199/2018-AGRICECON>.

20. Klinov, B. G. (2005), Economic boom or financial bubble: when facts contradict the conclusion. *USA. Canada: economics, politics, culture*, no. 8(428), pp. 73–84.

21. Mill, J. (1896), *Foundations of Political Economy with Some Applications to Social Philosophy*, Kharkiv, Ukraine.

22. Saiko, V. (2017), Povernimo zemli yii sylu. *Silski visti*, February 25.

23. Gvozdej, N., Vinnytska, O. and Bondaruk, I. (2018), Evaluation of efficient use of the financial resources of the company. *Ekonomichnyy analiz*, vol. 28, no. 1, pp. 216–222. <https://doi.org/10.35774/econa2018.01.216>.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Колотуха С., Гвоздей Н., Вінницька О. Поліпшення рівня фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. Vol. 5. No. 4. Pp. 95–110. URL: <http://are-journal.com>.

Style – Harvard:

Kolotukha, S., Gvozdej, N. and Vinnytska, O. (2019), Improving the level of financial support for agricultural enterprises. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 5, no. 3, pp. 95–110, available at: <http://are-journal.com>.